

Gewandhausorchester

Seong-Jin Cho speelt Mendelssohn

Uitvoerenden

Gewandhausorchester Leipzig

Andris Nelsons

dirigent

Seong-Jin Cho

piano

Programma

Joseph Haydn

PAUZE

Symfonie nr. 22 'De filosoof' in Es (1764)

Adagio

Presto

Menuet e Trio

Finale: Presto

Johannes Brahms

Symfonie nr. 3 in F opus 90 (1883)

Allegro con brio

Andante

Poco Allegretto

Allegro

Felix Mendelssohn

Pianoconcert nr. 1 in g opus 26 (1831)

Molto allegro con fuoco

Andante

Molto allegro e vivace

Programmatoelichting

Niet **Haydn** zelf bedacht de naam maar hij ontstond al wel tijdens zijn leven: zijn 22e symfonie werd '*De filosoof*' genoemd. Haydn legde dat uit: 'God spreekt tot de ongestrafte zondaar en vraagt hem zichzelf te veranderen, maar de zondaar in zijn onbezonnenheid wilde niet het hoofd buigen voor deze uitroepen.' Je kunt in het eerste deel ook zoiets als een filosofische dialoog horen, met vraag en antwoord tussen respectievelijk de hoorns en de cor anglais. Of dus tussen God en de zondaar. Een 'walking bass' ondersteunt hun uiteenzettingen.

In het hele repertoire bestaat er geen symfonie met de bezetting van Haydn's *Filosoof*: twee cor anglais (een variant van de hobo), twee hoorns en strijkers. De opvolging van de delen is ook opvallend: langzaam, snel, langzaam, snel. Dit weerspiegelt de vorm van de toen al best verouderde sonata da chiesa (kerksonate). Zoals bij zo'n sonate, staan alle delen in deze l f de toonsoort, hier Es grote t erts. Haydn schreef zijn vroege symfonieën voor het puissant rijke hof van prins Nikolaus Esterházy. Waarschijnlijk werd dit stuk gespeeld te Eisenstadt, in de grote zaal van het familiepaleis. Daarbij waren dan mogelijk alleen de prins en zijn gasten aanwezig; de kans is groot dat het aantal orkestleden – gemiddeld 15 – in veel gevallen dat van het aantal toehoorders overtrof.

Mendelssohns *Eerste pianoconcert* kent een liefdesdecor. 22 was de componist toen hij het schreef en tijdens de arbeid waren zijn gedachten voornamelijk bij ene Delphine von Schauroth. Een jonge pianiste waarvan hij erg onder de indruk was. Ofwel: 'Ze was gevaarlijk voor mij,' zoals hij aan zijn vriend Robert Schumann meldde. Trouwen? De gedachte was niet ver, bij Felix niet en bij Delphine niet. Hun liefde was een publiek geheim. Het was zelfs de grote roddel van de society in München, de stad waar Mendelssohn op 18 oktober 1831 in het Odeon zijn *Eerste pianoconcert* in première bracht. Na afloop stapte de koning hoogst persoonlijk op hem af. Niet vanwege het nieuwe pianoconcert tot Mendelssohns ergernis: 'Hij had het er hoofdzakelijk over dat ik toch maar vooral met Fräulein von Schauroth moest trouwen...'. Tja, maar dat gebeurde niet. Delphine zou nog wel tot op hoge leeftijd het *Eerste pianoconcert* uitvoeren, dat Mendelssohn aan haar had opgedragen.

Een onstuimig concert is het. Niet zo gek natuurlijk. *Molto allegro con fuoco* heet het eerste deel, 'Zeer snel en met vuur', en *Molto allegro e vivace*, 'Zeer snel en vrolijk' de finale, slechts voor korte tijd van elkaar gescheiden door een *Andante*. Zoals in twee andere beroemde pianoconcerten van onstuimige mannen – Mozarts *Jeunehomme* en Beethovens *Vijfde* – kan de piano aan het begin nauwelijks op zijn beurt wachten:

even een snel crescendo van het orkest als inleiding en daar heb je hem, met briljante octaven en wel. Is het eerste deel ten einde, dan staat het *Andante* al te popelen en ook de finale heeft haast: géén pauzes tussen de delen maar één ononderbroken muzikale stroom.

‘Van begin tot eind word je omringd door de mysterieuze bekoring van wouden en bossen.’ En een passage in het tweede deel deed haar denken aan ‘de biddenden rond een kleine kapel in het bos.’ Aldus Clara Schumann, goede vriendin en artistiek raadgeefster, die nu zeer gelukkig was met de *Derde symfonie* van vriend **Brahms**. De criticus Eduard Hanslick beoordeelde de symfonie als de brug tussen Brahms’ titanische *Eerste* en de rimpelloze bekoring van de *Tweede*.

Niettemin is Brahms’ Derde een gesplitst werk. Als motto heeft het de drie noten f-as-f, meteen in de eerste maat al. Het is een verbastering van het lijfthema f-a-e van de violist Joseph Joachim, ook een goede vriend en raadgever van de componist, dat stond voor ‘Frei aber einsam.’ Brahms, die zijn vrijgezellenstatus zelden betreurde, maakte hier in de symfonie ook regelmatig f-a-f van: ‘Frei aber froh’. Zo botsen mineur (as) en majeur (a) regelmatig. Dat zie je ook aan de toonsoorten van de delen. Staan de eerste twee in majeur, de laatste twee zijn in mineur (met als eigenaardig gevolg dat deze majeur-symfonie een mineur-finale heeft). Het is een soort spiegeling: F-groot en C-groot diametraal tegenover c-klein en f-klein. Pas in de allerlaatste maten versmelten deze twee werelden – een laatste nagloeien van de avondzon.

(Geschreven door: Stephen Westra)

Het **Gewandhausorchester** uit Leipzig is het oudste stedelijke orkest ter wereld. Het kan getraceerd worden tot 1479, toen het een college van ‘Kunstpfeiffer’ vormde. In 1743 werd Das Große Concert in het leven geroepen, in 1781 vestigde het orkest zich in het leegstaande textielgilde-pand (vandaar Gewandhausorchester). Van 1835 tot 1847 was Felix Mendelssohn dirigent van het orkest. Veel historie... Het ‘Gewandhaus’ geeft tegenwoordig zo’n 300 concerten per jaar, speelt regelmatig in de Thomaskirche in Leipzig en is het officiële orkest van de Leipziger opera.

Dat de Letse dirigent **Andris Nelsons** musicus zou worden, was al snel duidelijk. Vijf jaar oud zag hij een opvoering van Wagners *Tannhäuser*: ‘Ik huilde toen Tannhäuser stierf. Ik geloof nog altijd dat dit de belangrijkste gebeurtenis uit mijn jeugd was.’ Nelsons was aanvankelijk trompettist. Hij dirigeerde het Koninklijk Concertgebouworkest, het City of Birmingham Symphony Orchestra en het Boston Symphony Orchestra. In oktober 2020 werd zijn contract verlengd als Gewandhauskapellmeister. Op 1 januari 2020 leidde hij het Nieuwjaarsconcert van de Wiener Philharmoniker in Wenen.

Seong-Jin Cho is een rijzende ster in de pianowereld sinds hij in 2015 de prestigieuze Chopin International Competition in Warschau won. De pianist betreedt zo’n 100 keer per jaar het podium. Hij soleerde met de Berliner en de Wiener Philharmoniker, het Philharmonia Orchestra en het London Symphony Orchestra, en gaf recitals in Carnegie Hall, de Berliner Philharmonie, het Prinzregententheater München en Wigmore Hall Londen.

Binnenkort in Muziekgebouw Eindhoven

Zo 8 Feb ‘25	Prague Radio Symphony Orchestra	Viololconcert van Bruch en Dvořák 8
Do 19 mrt ‘26	Orchestra Filarmonica della Scala & Riccardo Chailly	Tsjajkovski’s Vierde Symfonie
Zo 26 apr ‘26	Antwerp Symphony Orchestra & Jaap van Zweden	Wagners Die Walküre

Zullen we Vrienden worden?

M-Friends draagt bij aan het voortbestaan van onze mooie concertzaal en ondersteunt de realisatie van bijzondere projecten. Voor een paar tientjes per jaar ben je al Vriend en natuurlijk krijg je daar ook iets voor terug! Scan de QR-code, lees meer over de voordelen en meld je aan.

